

Januar 2021

Länderbericht

Izveštaj iz Srbije

Investiciona klima u Srbiji

Ekonomsko-politički put Srbije u vremenima korone

Norbert Beckmann-Dierkes, Marko Schneider

Kovid-19 pandemija je tokom 2020. godine izazvala recesiju širom sveta. Ovaj veliki eksterni šok i dalje traje na prelasku u novu godinu i predstavlja veliki globalni izazov za sve nacionalne ekonomije. To se u Evropi posebno odnosi na zemlje zapadnog Balkana zbog njihove bliske povezanosti sa evropskim unutrašnjim tržištem. Ovom ekonomskom cezurom su vrlo jasno došle do izražaja slabosti globalnih lanaca isporuka. Veliki stepen zavisnosti od složenih veza sa snabdevačima iz zemalja izvan Evrope postao je posebno primetan u Evropi, te se pažnja sve više usmerava na alternativne snabdevače, između ostalog i na one izvan Kine. Kako politika tako i privreda teže u toj situaciji na održive lokalne koncepte koji će biti pouzdani i u vremenima korone. U toj situaciji Srbija na zapadnom Balkanu zauzima središnje mesto kao zemlja u razvoju i proizvodna lokacija. Konkurentni troškovi rada, raspoloživa radna snaga i kvalitetna know-how osnova zastupljene su u brojnim industrijama u regionu, politika naklonjena privredi unapređuje domaće i inostrane investicione programe.

Aktivna uloga srpske države

Srbiji je pošlo za rukom da putem državne pomoći i aktivne uloge srpske Privredne Komore, u prvom redu u spoljno-trgovinskom poslovanju, ali i uz velike napore preduzeća delimično predupredi gubitke tokom proleća prethodne godine.

Srpska Vlada je za 2021. godinu usvojila program koji je pružio finansijsku podršku preduzećima prilikom većih investicija, razvojnih mera ali i poboljšanja infrastrukture preduzeća. U državnom budžetu za 2021. godinu stavljeni su na raspolaganje 150 miliona evra za podsticanje srpske privrede i 125 miliona evra za podršku direktnim investicijama. Osim toga se na raspolaganju nalazi i ukupno 35 miliona evra za razvoj preduzeća, kao i za programe podrške za mala i srednja preduzeća.

Preduzeća u Srbiji su tokom poslovne 2020. godine imala pristup bankarskim pozajmicama sa povoljnim kamatama u ukupnom obimu od 200 miliona evra, koje su pak bile pokrivene držanim garancijama za banke u visini od 80 % iznosa pozajmice. Dodatno su odobrena odlaganja plaćanja u trajanju od tri meseca za porez na plate, socijalno osiguranje, akontacije poreza na

dobit kao i akontacija za porez na dohodak, koje će se beskamatno otplaćivati od 04. 01. 2021. godine u 24 mesečne rate. Mikro preduzeća, mala i srednja preduzeća su takodje imala pravo na isplatu 100 odsto minimalnih plata (oko 260 evra po zaposlenom) za sve zaposlene u trajanju od tri meseca. Velika preduzeća su pak za isti vremenski period imala pravo na 50 % minimalnih plata, međutim samo za one zaposlene koji su bili poslani na prinudni odmor. Od početka krize izazvane pandemijom državna pomoć u obliku dva paketa podrške iznosila je 6 milijardi evra, što odgovara oko 12,7 % srpskog domaćeg bruto proizvoda (BDP). Zaduženje države je po tom osnovu poraslo sa 52 % na 62 % BDP-a. Prema procenama srpske Vlade privreda će 2020. godine zabeležiti, izazvan krizom, umeren minus od -1 %. Ključni faktor na kojem se zasniva ova prognoza Vlade, prema mišljenju Narodne Banke, je taj što je Srbiji pošlo za rukom da pomoću sveobuhvatnog paketa monetarnih i fiskalno-političkih mera spreči smanjenje poverenja preduzeća i potrošača.

Evropska Banka za obnovu i razvoj (EBRD) dala je prognozu smanjenja za 2020. g. za srpski BDP od oko -3,50 %, Medjunarodni Monetrani Fond (MMF) za oko -3 %, Svetska Banka između -2,50

% i -5,30 %, a Evropska Komisija za oko -4,10 %. Svetska Banka pak očekuje u svojoj najnovijoj

Najveći broj investicija na zapadnom Balkanu odlazi u Srbiju

Investiciona klima u Srbiji se nalazi pod snažnim uticajem aktuelnog investicionog ciklusa. U Srbiji su tokom poslednjih 15 godina realizovana tri investiciona ciklusa, prvi investicioni ciklus je trajao od 2006. g. do 2009. g., drugi se završio 2016. g. a treći je trajao od 2017. g. do 2020. g. Srpsko ministarstvo finansija je nedavno potvrdilo da će svi inostrani investitori sprovesti svoje planirane investicije u Srbiji. Inostrane direktne investicije iznosile su u prvih devet meseci 2020. g. 1,9 milijardi evra. To znači da je 60 % svih investicija na zapadnom Balkanu otišlo u Srbiju, posebno iz zemalja Evropske Unije.

Stabilan kurs dinara

Izgleda da će se inostrane i domaće investicije nastaviti, međunarodni i srpski koncerni su naime najavili svoje investicione planove za sledeću godinu. Jedan od važnih elemenata odluka za investicije u Srbiji je stabilan kurs srpskog dinara vezanog za evro. Dinar danas ima istu vrednost kao u martu 2020. g. (mart: 1 evro = 117,67 RSD, decembar: 1 evro = 117,58 RSD). Stopa inflacije iznosila je u novembru 0 %, a na nivou godišnjeg proseka 1,7 %. Prema prognozi srpske Narodne Banke godišnja stopa inflacije će u predstojećem periodu ostati niska i stabilna. Sredinom decembra Narodna Banka Srbije je snizila osnovnu kamatnu stopu za 25 osnovnih poena na 1 %, pre izbijanja korona-krize ta stopa je iznosila 2,25 %. Agencija za kreditni rejting Standard & Poor's (S&P) potvrdila je početkom decembra kreditni rejting Srbije sa BB+ i sigurnim izgledima za budućnost.

Srbija je drugi put u novembru 2020. g. emitovala državne obveznice na međunarodnom finansijskom tržištu u visini od 1,2 milijarde američkih dolara sa kamatnom stopom od 2,125 % na godišnjem nivou. Potražnja za obveznicama je pri tome bila šestostruko veća od ponude, više od 200 najvećih svetskih investitora se takmičilo na tenderu. Srpsko ministarstvo finansija je konstatovalo da je visok stepen potražnje izraz poverenja inostranih investitora u Srbiju i da trajno potvrđuje ekonomsku politiku zemlje.

Industrijska proizvodnja se u prvih deset meseci nalazila uprkos krize na nivou iz prethodne

prognozi za Srbiju za 2021. g. privredni rast između 3 % i 3,50 %.

godine. U oktobru 2020. g. je čak zabeležen porast za skoro 2 % u poredjenju sa istim mesecom prethodne godine, on je zasnovan na rastu u rudarstvu (+0,6 %) i u privrednim granama snabdevanja gasom, vodom, grejanjem, kao i industriji rashladjivanja i klimatizacije (+18,9 %), dok je u preradivačkoj industriji zabeležen pad od 0,9 %. Dok je izvoz tokom marta i aprila smanjen za 20 % u oktobru je opao samo za 5,2 % u poredjenju sa prethodnom godinom. Najveći pad izvoza zabeležen je u automobilskoj industriji, u fabrici Fijat u Kragujevcu (sa 700 na 530 miliona evra), što u zbiru predstavlja veći pad od svih ostalih grana industrije zajedno. U prvih pet meseci godine smanjio se izvoz gvoždja i čelika zbog sistema kvota na uvoz čelika EU, kao o zbog pada cena čelika na svetskom tržištu u odnosu na prethodnu godinu za 27 %, što se moglo i očekivati, te je zabeležen deficit trgovinskog bilansa u visini od 4,4 miliona evra u odnosu na trgovinski višak iz prethodne godine u visini od 42 miliona evra.

Zavisnost od razvoja na evropskom tržištu

Srpska privreda naravno ne predstavlja izolovano ostrvo, te će njen oporavak u tekućoj godini zavisiti od brzine kojom će se oporavljati nacionalne privrede najvažnijih srpskih spoljno-trgovinskih partnera, pre svega Nemačke, ostalih zemalja EU, Rusije i Kine. Srpska privreda će ostati snažno zavisna od evropskog tržišta koje će 2020. g. doživeti minus od oko 7 % realnog BDP-a.

„Lockdown light“ – ograničenja u javnom životu

U sadašnjem trenutku kompletni „Lockdown“ – što je bio slučaj od sredine marta do početka maja 2020. g. – srpska privreda ne bi uspela da preživi bez trajnih posledica. Iz tog razloga je srpska Vlada za sada uvela „Lockdown light“ do sredine januara 2021. g. Tržni centri, radnje sa odećom, restorani, kafići i klubovi smeju da rade još samo od ponedeljka do petka od 05h do 20h. Radnje sa prehrambenim proizvodima i druge radnje mogu da rade svakog dana do 21h. Ograničenja ne postoje za apoteke i benzinske pumpe.

U celoj zemlji je dozvoljeno okupljanje najviše pet lica na otvorenom prostoru i u zatvorenim prostorijama. Izuzetak čine škole, radnje i radna mesta itd., ukoliko raspolažu sa 4 m² po čoveku.

Nezaposlenost u Srbiji trenutno iznosi 9,0 % (2019. g.: 9,7 %). Srpska Vlada je početkom 2020. g. zajedno sa Službom za zapošljavanje pokrenula program „Moja prva plata“, on s jedne strane unapređuje zapošljavanje mladih ljudi, a sa druge treba da podrži privredu dobro obrazovanom radnom snagom i rukovodećim kadrovima. Program obuhvata ukupno 10.000 mladih ljudi ispod 30 godina starosti sa završenom srednjom školom ili visokoškolskom diplomom bez radnog iskustva. Za realizaciju ovog programa podrške zapošljavanju srpska Vlada je stavila na raspolaganje sredstva u visini od 2 milijarde dinara (oko 17 miliona evra).

Dualno obrazovanje po nemačkom uzoru

Još jedan važan korak u cilju smanjenja stope nezaposlenosti, posebno mladih ljudi, predstavlja uvođenje dualnog strukovnog obrazovanja prema nemačkom, austrijskom i švajcarskom uzoru. Zakon o dualnom obrazovanju usvojen je u srpskom parlamentu u novembru 2017. godine i uspešno se sprovodi od školske 2019/2020 godine. U međuvremenu nastavu pohađa oko 4.500 učenika u 80 škola u 52 grada i opštine i u

oko 600 preduzeća, danas je dualno obrazovanje zastupljeno u oko 10 % celokupnog strukovnog sekundarnog školskog obrazovanja sa tendencijom rasta.

Beograd, grad Tech-Startup-ova

Financial Times je u junu 2020. g. proglasio Beograd za grad sa najbržim rastom Tech-Startup-ova u poredjenju sa drugim glavnim gradovima kao što su Prag, Bukurešt, Budimpešta i Sofija. Brojna Tech-preduzeća osnovana su tokom poslednjih deset godina u Srbiji. Grana ne profitira samo od povoljnih početnih uslova već i zbog kvaliteta života, njega beogradska Startup-scena ume da ceni. Srpska privreda se sve više razvija u mesto razvoja i proizvodnje i u drugim oblastima, kao što su na primer oblast mobilnosti. Inovativne kolonije i novo osnovane firme menjaju imidž zemlje za poslove dorade i pružaju pozitivnu perspektivu. Bez sumnje privredni razvoj će i dalje zavisiti od međunarodnog razvoja, on će zavisiti i od daljeg razvoja pravne sigurnosti i uprave zasnovane na pravnoj državi. Važni koraci u tom pravcu će biti nastavak procesa pristupanja Evropskoj Uniji, ostvareni rezultati u okviru Berlinskog procesa i realizacija „Mini-Šengen prostora“ u cilju dostizanja standarda EU.

Konrad-Adenauer-Stiftung e. V.

Norbert Beckmann-Dierkes
Direktor predstavništva fondacije Konrad Adenauer za Srbiju i Crnu Goru
Glavni odsek za evropsku i međunarodnu saradnju
www.kas.de

norbert.beckmann@kas.de

Der Text dieses Werkes ist lizenziert unter den Bedingungen von „Creative Commons Namensnennung-Weitergabe unter gleichen Bedingungen 4.0 international“, CC BY-SA 4.0 (abrufbar unter: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>)